Cuma Günü (Fazileti, Ahkâm ve Âdâbı)

Ömer Faruk

29 Ara, 2017

https://ilimvecihat.com

بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

Cuma günü, hafta günlerinin en faziletlisi, üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gündür. Bu günde Adem *(aleyhisselam)* yaratılmış, cennete sokulmuş, cennetten yeryüzüne indirilmiş, bu günde Allah Teâlâ O'nun tevbesini kabul etmiş, bu günde ölmüş ve bu günde yani fecrin doğuşundan güneşin doğuşuna kadarki vakit arasında kıyamet kopacaktır. Cennette müminlerden kimileri her Cuma günü bir kere Allah *(azze ve celle)*'yi görecekler. (Kimi müminler ise her gün sabah ve akşam görecekler.)

Burûc suresinde Allah'ın *(celle celâluhu)* "ve şâhidin (şahit olana yemin olsun ki)" diye üzerine yemin ettiği şahid, müfessirlerin geneline göre Cuma günüdür. (Bkz: Tefsîru'l-Beğavî) Yani Cuma günü kıyamet gününde, içerisinde amel eden her kimseye şahitlik edecektir. Denildiğine göre bu günde Musa *(aleyhisselam)* sihirbazlara galip gelmiştir.

Bu günde Cuma namazı kılınır. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Cuma namazının gelecek Cuma namazı ile birlikte arada işlenen küçük günahlara kefaret olduğunu bildirmiştir. Müslümanlar bu namaz vesilesiyle bir araya gelirler. Bu gün, Müslümanların bayramıdır, Allah Teâlâ'nın ümmet-i Muhammed'e bir lütfudur.

Bu gün içerisinde öyle bir zaman vardır ki, o zamanda her kim dünya ve ahiret hayırlarından isterse Allah Teâlâ muhakkak ona istediğini verir. İbn Hacer el-Askalânî *(rahimehullah)* bu vaktin ne zaman olduğu konusunda 40'tan fazla görüş olduğunu söylemiştir. Ancak bu görüşlerden en sahihi şu ikisidir:

1) İmam minbere oturduktan namaz kılınıncaya kadar ki vakit. Bu vakitte, ezan bitiminden hutbenin başlaması arasındaki zamanda, iki hutbe arasında ve namaz esnasında; secdelerde, iki secde aralarında ve selam vermeden önce dua edilir.

2) Güneşin batmasına yakın zamanlar. İkinci görüş, sahabe ve tâbiînin genelinin görüşüdür. Tâbiînden Saîd b. Cübeyr *(rahimehullah)* ikindi namazını kıldıktan sonra güneş batana kadar kimseyle konuşmazdı. Her iki görüş de kuvvetli olduğu için özelde -İbn Abdilberr'in de *(rahimehullah)* dediği gibi- bu iki vakitte dua etmeye özen gösterilmeli, genelde ise bu günde çokça dua edilmelidir.

Cuma günü veya gecesi Kehf suresini okumak sünnettir. Ebu Saîd el-Hudrî *(radiyallahu anh)* şöyle demiştir: *"Kim Cuma günü Kehf suresini okursa bir nur*

kendisiyle Beyt-i Atîk arasını (yani okuduğu yerden Kabe'ye kadar) aydınlatır." (Hâkim, Beyhakî) İmam Şâfiî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Hakkında gelen rivayetler nedeniyle Cuma günü ve gecesi Kehf suresini okumayı severim."*

Cuma günü ve gecesi Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'*e salâtı çoğaltmak müstehabtır. Şöyle buyurmuştur: "*Bu günde bana salâtı çoğaltın. Zira salâtınız (melekler vasıtasıyla) bana arzedilir (ulaşır.)*" (Ebu Dâvud) Münâvî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Kula şeref ve övünç vesilesi olarak isminin Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'in önünde zikredilmesi yeter."* İmam Şafiî *(rahimehullah)* şöyle söylemiştir: *"Her durumda Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem)'e çokça salât etmeyi severim. Cuma günü ve gecesi ise daha çok severim."*

Faziletli bir gün ve gece diye özellikle Cuma gecesi namaz kılmak ve Cuma günü oruç tutmak bid'attır. Yine tek gün olarak bu günü oruçlu geçirmek mekruhtur. Ancak Perşembe veya Cumartesi günü de oruçlu geçirilirse veya içerisinde oruç tutulması vacip ya da müstehab olan gün Cuma gününe denk gelirse o halde kerahet söz konusu olmaz. Bunun hikmeti bu günün bayram günü olmasıdır. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "*Geceler arasından Cuma gecesine kıyamı tahsis etmeyin (bu geceyi kıyamla diğer gecelerden ayrı tutmayın.) Günler arasından Cuma gününe orucu tahsis etmeyin. Ancak sizden birinizin tutacağı bir oruç hakkında olması ise müstesna.*" (Muslim)

Cuma namazı müstesna hafta içerisinde kılınan en faziletli namaz Cuma günü cemaatle kılınan sabah namazıdır. İbn Ömer *(radiyallahu anh)* Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)'*in şöyle dediğini nakletmiştir: *"Allah katında namazların en faziletlisi Cuma günü cemaatle kılınan sabah namazıdır."* (Beyhakî; Şuabu'l-Îmân, Ebu Nuaym; Hilyetu'l-Evliyâ. El-Elbânî isnadının sahih olduğuna hükmetmiştir.) Sürekli olmaksızın 1. rek'atta Secde, 2. rek'atta İnsan suresini okumak sünnettir.

İbn Kayyim el-Cevziyye *(rahimehullah)* şunları söylemiştir: *"Diğer hafta günlerine nisbetle Cuma gününde sadaka vermek diğer aylara nisbetle Ramazan ayında sadaka vermek gibidir (daha büyük, daha hayırlıdır.) Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'yi gördüm ki, Cuma (namazına) çıkacağı zaman evde bulduğu ekmek veya başka bir şeyi alıp onu yolda gizlice tasadduk ederdi."* (Zâdu'l-Meâd, 1/395)

-Erkek veya kadın fark etmez- cuma namazına gidecek kimselerin âlimlerin geneline göre gusül almaları müstehabtır. Kimi âlimler ise farzdır demişlerdir. Ancak gusül almanın farz olduğunu söyleyenler, bu farzı terk ederek Cuma

namazını eda etmiş birinin -günahkar olmasıyla birlikte- namazının geçerli olduğunu da söylemektedirler. Cuma guslü Cuma gününün başlangıcından (yani Cuma fecrinin doğuşundan) namaz vaktine kadar ki süre içerisinde alınır. Efdal olan namaza gitmeye yakın bir vakitte gusül almaktır. Zira gusül, Cuma günü nedeniyle değil, Cuma namazı için müstehabtır. Binaenaleyh, Cuma gecesinde veya Cuma namazından sonra alınan Cuma guslü yerine gelmiş sayılmaz. Cünüp olan biri hem cenabeti giderme hem de Cuma guslü niyetiyle tek bir gusül alsa her iki niyet de gerçekleşir.

Yine Cuma namazına gidecek olanların temiz ve en güzel elbiselerinden giymeleri, kokulanmaları, misvaklanmaları, tırnak kesmeleri, bıyık, koltuk ve etek tıraşı yapmaları müstehabtır. Ancak namaza gitmeyecek olanlara ise bunlar ve gusül almak müstehab değildir.

Cuma namazına erkenden ve yürüyerek gitmek sünnettir. Erken gitme vakti güneşin doğuşundan itibaren başlar. Hatta İmam Şâfiî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Şayet bir kimse sabah namazından sonra güneş doğmadan önce namaza giderse bu güzel olur."*

İmam'a yakın oturmak sünnettir. Ön saflarda boşluk olduğu halde arka taraflarda oturmak kolaylıkla elde edebilecek bir ecirden mahrum olmaktır ve bunun yanı sıra garip bir durumdur.

Namaza her ne zaman gelinirse gelinsin, imam minbere çıkana dek istenildiği kadar namaz kılmak veya zikir yapmak veya Kur'ân okumak müstehabtır.

Mescide girildiğinde imam hutbe veriyor olsa bile oturmadan hafif 2 rekat tahiyyetu'l-mescid namazı kılmak sünnettir. Yine aynı şekilde mescide girildiğinde hutbe öncesi ezan okunuyor olsa bile ezanı dinleyip takip etmeden tahiyyetu'l-mescid namazına başlanılmalıdır.

Zikrederek veya konuşanı uyararak dahi olsa hutbe verilirken konuşmak âlimlerin geneline göre haramdır. Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "*Her kim "sus" derse boş konuşmuş olur. Her kim de boş konuşursa onun Cuması yoktur (Cuma namazının ecrinden mahrum olur.)*" (Ahmed) Ancak uzakta olması veya sağır olması ya da başka bir nedenle imamı işitemeyen kimsenin, cemaati rahatsız etmemek şartıyla zikir ve duayla meşgul olması caizdir. Aynı şekilde imam, hutbesinde batıl bir şeyi konuşuyorsa, ya da övülmesi caiz olmayan birini övüyor ya da yerilmesi caiz olmayan birini yeriyor ise, o imamı dinlemek vacip olmayıp konuşmak caizdir. Nitekim zalim Haccâc hutbe verirken Saîd b. Cübeyr, İbrahim en-Nehaî, eş-Şa'bî v.d.'leri *(rahimehumullah)* konuşurlardı ve: *"Biz onun verdiği hutbeyi dinlemekle emrolunmadık"* derlerdi. Hutbe esnasında bir ihtiyaç nedeniyle

imam veya imamla konuşacak kimse konuşabilir. Buhârî ve Muslim'in *(rahimehumallah)* rivayet ettikleri bir hadise göre Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hutbe verirken bir adam: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Hayvanlar helak oldu, (hayvanların helak'ı nedeniyle) yollar kesintiye uğradı (yola çıkamıyoruz.) Allah'a dua et de bize yardım etsin"* demiş, bunun üzerine Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ellerini kaldırarak iki defa: "*Allah'ım! Bize yardım et*" diye dua etmiştir. Hutbe sırasında mescide giren kimse selam vermemeli, selam almamalı, hapşırana karşılık vermemeli, cemaati rahatsız etmeden saftaki yerini almalı, yanındaki ile tokalaşmamalıdır. Yine hutbe verilirken misvaklanmak, elle, ayakla, sakalla, elbiseyle v.s. oynamak caiz değildir. Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuştur: "*Kim taşa dokunursa (yani taşla oynarsa) boş iş yapmış olur.*" (Muslim, Tirmizî)

Hutbenin sonunda imam dua ederken işaret parmağını kaldırır, ancak ne imam ne de cemaat ellerini kaldırarak dua etmezler.

Burada, Molla Aliyy el-Kârî'nin (rahimehullah) "Mirkâtu'l-Mefâtîh Şerhu Mişkâti'l-Mesâbîh"de:

قال بعض الأئمة لم نسمع في الشريعة حديثا صحيحا مشتملا على مثل هذا الثواب

"Bazı imamlar şöyle demiştir: Şeriatta bu sevabın benzerini içeren sahih hiçbir hadis işitmedik." diye hakkında bazı imamların sözünü naklettiği hadisi zikretmek yerindedir. Rasûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle demiştir:

من غسل يوم الجمعة واغتسل ثم بكر وابتكر ومشى ولم يركب ودنا من الإمام فاستمع ولم يلغ؛ كان له بكل خطوة عمل سنة اجر صيامها وقيامها

"Kim Cuma günü başını yıkar ve bedeninin diğer yerlerini yıkarsa, (başka manalara göre; "-hem Cuma guslü hem de namaza giderken yolda gözünü daha iyi koruması için- *hanımıyla ilişkiye girer, böylece hanımının gusül almasına sebep olur ve kendisi guslederse"*, veya: *"ilk abdest azalarını yıkar ve sonra guslederse"*, veya: *"tam bir şekilde/hakkını vererek guslederse"*, veya: *"elbisesini yıkar ve guslederse"*) *sonra sabahın başında* (yani güneş doğmadan önce namaza) *gider* (başka bir manaya göre: *"erkenden gider"*) *ve hutbenin en başında bulunursa, yürüyerek gider ve (bir binite) binmezse, imama yakın olur, (hutbeyi) dinler ve (dinlerken) hiç konuşmazsa* (ve keza bir şeyle meşgul olmazsa) *onun için her bir adımına karşılık bir senelik oruç ve bir senelik namaz ecri vardır." (Ebu Dâvud, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Ahmed)*

İbn Huzeyme, İbn Hibbân, Hâkim, el-Elbânî, Ebu İshâk el-Huveynî bu hadisin sahih olduğuna hükmetmişlerdir. Nevevî: *"isnadı ceyyiddir"* demiştir. Tirmizî ve Beğavî: *"hasen bir hadistir."* demişlerdir.

"başını yıkar" ifadesinin özellikle vurgulanmasının nedeni, Arapların saçları uzun olduğu için başlarını yıkayıp temizlemelerinin meşakkatli olmasıdır. Yani kısacası: "Kim Cuma günü guslederse..." anlamındadır.

Devamlı olmadan Cuma namazının 1. rek'atında Cuma, 2. rek'atında Munâfikûn veya 1. rek'atında A'lâ, 2. rek'atında Ğâşiye surelerini okumak sünnettir.

Namazın bir rek'atına yetişen kimse -malum olduğu üzere- imamın selamından sonra kalkıp bir rek'at daha kılarak namazını tamamlar. Lakin bir rek'attan daha azına yetişirse âlimlerin geneline göre selamdan sonra öğle namazına niyet ederek 4 rek'at olarak kılar. Ebu Hanîfe ve Ebu Yûsuf'a *(rahimehumallah)* göre ise imam selam vermeden önce namaza yetiştiği takdirde 2 rek'at kılar.

Sahih olan görüşe göre cuma namazına bağlı öncesinde kılınan bir sünnet namaz yoktur. Malikîler, Hanbelîler ve bazı Şâfiîler bu görüştedir. İbn Hacer el-Askalânî *(rahimehullah)* şöyle demiştir: *"Cuma'dan önce olan sünnete gelince, bu konuda hiçbir şey sabit olmamıştır."* Ancak Cuma namazına bağlı sonrasında kılınan bir sünnet namaz ise sabittir. Bir rivayette bu namaz 2, diğer bir rivayette ise 4 rek'at olarak geçmektedir. İbn Teymiyye *(rahimehullah)* gibi kimi âlimler bu ikisini; 'şayet mescitte kılınacaksa 4, evde kılınacaksa 2 rekattır' şeklinde birleştirmişlerdir.

Buluğ çağına ermemiş olan çocuğa, kadına, seferiye, namaz yerine gitme gücü olmayan ya da normalin üstünde bir meşakkatle buna güç yetirebilen bir hastaya Cuma namazı farz değildir. Ancak böyle bir meşakkatle buna güç yetirebilen bir hasta şayet normalin üstünde aşırı fazlalıklı olmayan bir ücret ile arabaya binerek bu meşakkati kaldırabiliyorsa, o halde bu kimseye Cuma namazı kılması farz olur. Bu saydıklarımızın dışında Cuma farizasının kendilerinden kalktığı başka kimseler de vardır...

Hanefîlere göre Cuma namazının sahih/makbul olabilmesi için, Cuma namazı kıldıracak olan imamın halife veya onun vekâlet/izin verdiği bir kimse olması şarttır. Hanefîlerden kimi âlimlere göre bir başka şart da, namazın Allah Teâlâ'nın hükümlerinin tatbik edilip şer'î cezaların uygulandığı bir yerde kılınmasıdır. (Günümüzde her iki şart da mevcut değildir.) Ancak Hanefîlerden İbn Âbidîn (rahimehullah) "Raddu'l-Muhtâr" (1/541) adlı kitabında şöyle demiştir: *"Kâfir valilerin yönetimi altında olan beldelerde müslümanların kendi*

aralarından razı olmuş oldukları bir imamı seçerek Cuma ve bayram namazlarını kılmaları caizdir."

Cuma namazının cemaatle kılınması gerekir. Namazın sahih olması için bulunması gereken sayının ne kadar olduğu hakkında birçok görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşlerden en doğrusu, -Allahu A'lem- imamla birlikte bir kişinin bulunmasıdır.

Namaz vakti girdikten sonra Cuma namazının kendisine farz olduğu kimsenin sefere çıkması caiz değildir. Ancak sefere çıkmaması nedeniyle bir tür zorluk/sıkıntı meydana gelecekse, o halde sefere çıkması caiz olur. Vakit girmeden Cuma günü sefere çıkmakta ise -Allahu A'lem- racih olan görüşe göre bir beis yoktur.

İmam minbere oturduğu zaman okunan ezanla (yani ilk/dış ezanla değil ikinci ezanla) birlikte bir şey satmak veya satın almak haram olur. (Bkz: Cuma suresi 9. ayet) Cuma namazının kendilerine farz olmadığı kimselerin birbirleriyle alışveriş yapmaları ise caizdir. (Örneğin; iki kadının veya iki seferinin alışverişi gibi.) Ancak cumanın üzerine farz olduğu biri farz olmadığı biriyle alışveriş yaparsa, cumanın farz olduğu kimseye bunu yapması haram olur. Diğerine gelince, bu konuda iki görüş olup tercihe şayan olan bu kimsenin de günaha yardımcı konumunda olması nedeniyle haram işlemiş olacağıdır. Bu hükümler alışveriş akdinin dışındaki diğer akitler için de geçerlidir.

İbnu'l-Kayyim *(rahimehullah)* Zâdu'l-Meâd isimli eserinde Cuma gününün 33 tane özelliğini saymıştır.

Ve'l-hamdu lillâhi Rabbi'l-âlemîn.